

Harangi László

ÁLLAMPOLGÁRI KOMPETENCIA ÉS KULTURÁLIS TUDATOSSÁG JAPÁNBAN¹

Korábbi számainkban az Európai Unió Parlamentje által elfogadott oktatási kulcskompetenciáknak Japánra alkalmazott változatait, megegyezését és különbözőségeit elemeztük. Arra próbáltunk választ adni, hogy ezek a követelmények hogyan válnak eszközzé a gazdaság- és társadalomfejlesztésben a világ egyik legversenyképesebb országában, hol tartanak előrébb, és miben van pótolni való. Áttekintettük az anyanyelv elsajátításának és az idegen nyelv megtanulásnak helyzetét. Megtudhattuk, milyen nagy erőfeszítéseket tesz az ország, hogy az angol második nyelvvé váljék, ugyanakkor szinte irigykedve láttuk, mennyire közügy, lent is fent is, az anyanyelvi kultúra ápolása. Majd a digitális kompetencia igen magas fejlettsége volt tanulságos, ugyanakkor a vállalkozási készség tradicionális attitűdjével ellenkező mai magatartásformák feszültségeiből eredő problémákat, és a nők szinte kirobbanó vállalkozási kedvét olvashattuk, szinte erotikus izgalommal. Most, egyfelől az állampolgári kompetencia állapotával és az állampolgári nevelés helyzetével ismerkedünk, és megintcsak érdekes lesz, hogyan sikerül összeegyeztetni a hagyományos közösségek merevségét a multikulturalizmus európai etikettjével. Másfelől kíváncsiak vagyunk arra, hogy a hagyományos, a mindennapi és a magas kultúra hogyan teszi nemcsak tudás-, hanem kultúra-alapúvá is ezt a sok szempontból csodálni való országot.

Explicit és implicit állampolgári nevelés

Mint minden országban, de itt még inkább, Japánban is egyaránt van „explicite és implicate” állampolgári nevelés a kötelező kilencosztályos általános, jobban mondva alapiskolákban. Az explicit módja az állampolgári nevelésnek valójában egy kis részét alkotja a tananyagnak, a „*koumin*”. Ez a tantárgy mintegy egyharmadát öleli fel a társadalmi ismereteknek a felső tagozatos alapiskola utolsó évfolyamában, rendszerint egy blokkban, a tanulók 14-15 éves korában. Ezt megelőzően csak a hatodik osztályban van állampolgári óra a társadalomtudományi tantárgyak részeként. Az *implicite* formája azonban a „civic” kompetencia korai

fejlesztése tudatosan jelen van más tantárgyakban, elsősorban a földrajzban, történelemben, az anyanyelvi és az idegen nyelvoktatásban, a zene- és énekoktatásban, az osztályfőnöki órákban, általában az erkölcsi nevelésben, a tanórán kívüli foglalkozások szinte valamennyi válfajában. *Valójában az jellemző, hogy a participációra, az együttműködésre, a multikulturalizmus tudatára, a demokráciára, az állampolgári jogokra való nevelés, annak légköre, utalásai, példái átszövik az iskolai élet teljességét* (Parmenter 2004).

Az ázsiai együttélésre való nevelés az iskolákban

Japán egyre növekvőbb etnikai diverzifikáltsága nagy hatással van az oktatásra minden szinten. A más anyanyelvű, főképpen koreai gyerekek szinte váratlan berobbanása az iskolákba, akik más kultúrában, más környezetben nevelkedtek, mint a többi tanuló, új jelenség az eddig homogén japán társadalomban, az iskolák életében. A bevándoroltak, a kisebbségek gyerekei és a külföldi tanulók oktatása, szintén nagy szorgalma, versenyhelyzetet is teremtett, és elkezdődött egy nemes vetélkedés a hazaiak és az idegenek között. Így az ország valójában belekeveredett egy nemzetiségi vitába, hogyan cselekedjék ebben az új helyzetben. Az iskolára milyen feladatok várnak, törekedjenek-e az emigránsok gyermekeinek asszimilációjára vagy sem? Mindez az állampolgári nevelés revízióját, átalakítását is szükségessé tette. *A végső cél az, hogy az együttélés minél harmonikusabb és feszültségmentesebb legyen.* Uralkodóvá vált az a hivatalos vélemény, hogy a kisebbségeknek *segítséget kell nyújtani potenciáljuk kiteljesedéséhez, nemzeti identitástudatuk megőrzéséhez.*

Az asszimilációs törekvések, az etnikumokat szem elől tévesztő oktatás helyett, mindazonáltal az új szemlélet és annak realizálása egy meglehetősen hosszú, nagy türelmet igénylő folyamat, amelyben mind a tanulók, mind a tanárok előítéletes szemléletének változnia kell. Az egyik akadály, hogy a hagyományos japán nevelési gyakorlat arra készíteti a gyerekeket, egymással együttműködve empatikus, együtt érző, egy nyelvű, egy nemzetiségű közösséget

¹ Másodközlés. *Felnőttképzés*. 2010. 4. évf. 3.

alkossanak. Ezért most a multikulturális gondolkodású pedagógusok egy *tradicionális közösségi „modellel”* találják szembe magukat, amely korlátozza az egyén szabadságát és a viselkedés sokféleségét. A probléma az, hogyan terjesszék ki ezt a hagyományos, és az évszázadok során kikristályosodott egymás iránti gondoskodási és viselkedési mentalitást más tanulókra, más kultúrával, más országokban született gyermekekre. Eddig ugyanis a homogenitásnak volt nagy értéke, és a gyermekek életéből hiányzott a diverzifikáltság tapasztalata. A pedagógusoknak, így a tanulóknak is, magukévá kell tenni most azt a tudatot, hogy a *kisebbség, az etnikai sokszínűség nem hátrányos, hanem előnyös* mindenki számára, mert ez lehetőséget ad arra, hogy a más-más kultúrában nevelkedett gyermekek tanuljanak egymástól, barátok legyenek, és ezzel fejlődjék közösségi érzésük is. Mind a gyermekek, mind a tanítók, tanárok részéről egy új felfogásra, magatartásra van tehát égetően szükség, amely harcol az előítéletek ellen. Jobban észreveszi az egyéni különbségeket az egyes japán gyermekek között és a személyi tulajdonságok hasonlóságát az itt és a máshol napvilágot látott gyermekcsoportok között.

A másik megoldandó gond, hogyan segítsék megőrizni az etnikai kisebbségekhez tartozó gyerekeket hagyományaik, kulturális örökségük megőrzésében, fejlesztésében. A koreai gyermekek tanórán kívüli foglalkozásait, nyári táborozásait a tanügyi hatóságok és az iskolák azzal a céllal rendezik, hogy a gyerekek megőrizzék nemzeti, kulturális hagyományaikat, ne felejtsek el népszokásaikat, amellyel megmarad, sőt erősödik nemzetiségi identitástudatuk. A programok célja az is, hogy eltüntessék azokat a stigmákat, szégyenbélyegeket, amelyekkel sok esetben az idegen tanulókat illetik. Valójában egy pozitív diszkriminációról van szó. Ennek az is oka, hogy napjainkban a japán és a koreai gyermeket kulturális mivoltukban alig lehet megkülönböztetni egymástól. Ezért az ilyen vegyes összetételű osztályokban tanító pedagógusok odahatnak, hogy *a gyermeknek a koreai nép egészével való politikai lojalitásuk, azonosságtudatuk fejlődjék* (Murphy-Shigematsu 2003).

A japán állampolgári nevelés két típusa

Első típus: a közösségért, a társadalomért végzett jobbító tevékenység. Megtestesítője a közösséggel összeforrott *„közösségi iskola”*. Minden községben, városban vannak megoldandó problémák. Az

iskolák oktató-nevelő munkája arra készíti a gyermekeket, hogy önkéntes munkával vegyék ki részüket ezek megoldásából, hogy a falu, a város lakói jobban éljenek. A felsőfokú középiskolák egyike-másika komoly kutatási tervet tervez és hajt végre a tanárok segítségével, amelyek feltárják a közösség politikai, gazdasági, egészségügyi, kulturális és művelődési helyzetét, amelynek alapján javaslatot tesznek a gondok megoldásához. Ezek az aktivitások tanulmányaik szerves részét képezik (pld. Kawaguchi község terve Saitima megyében és Hongo kisváros vizsgálata Hirosima megyében). Napjainkban ezeket a terveket mint állampolgári kezdeményezéseket támogatják.

Második típus: *az iskola oktató-nevelő munkájának egészét átszövő állampolgári nevelés* (ld. korábban), mely magában foglalja a tanórai tevékenységet, a tanórán kívüli erkölcsi nevelő aktivitásokat („dokuku”) és az iskolai rendezvényeket. Mindezek tartalma, módszerei tudatosan arra irányulnak, hogy a növendékeket jó állampolgárokká nevelje. Például a tanulók iskolatanácsot hoznak létre és működtetnek, amelyben önállóan tevékenykednek és döntenek, a lehető legkevesebb tanári tanácsadással, irányítással. Valamennyi tantárgy keretében a tanulók nemcsak állampolgári ismereteket szereznek, hanem gyakorlatokat hajtanak végre, leveleket írnak, felhívásokat készítenek, érvelnek, bizonyítanak, kérnek és cáfolnak az egymással folytatott párbeszédek során. A társadalmi ismeretek pedig az a tantárgy, amelynek célja: a tanulók minél szélesebben és alaposabban magukévá tegyék az állampolgári kompetencia képességét, készségét. E tekintetben országosan példaértékű az ún. „Narai terv” (a narai alapiskola a Narai Nőegyetemmel együttműködve összeállított társadalmi ismeretek tantárgyi terve). (Noriko Ikeno 2005).

Közösségi participáció: Ohya, kisváros Utsunomiya megyében

Ohya egy történelmi múltú előregedett kisváros az utsunomiyai iparvidéken. A város egyre fokozódó pusztulását felismerve, néhány városi építész-mérnökből, tervezőből és vállalkozóból álló érdekvégyesítő csoport alakult, mivel a kormányzati bürokrácia hosszú évek multán sem volt képes egy rekonstrukciós tervet megvalósítani. Tudatában voltak annak, hogy *a közöny oldásában csak a lakosság aktív közreműködése segíthet*. A folyamat azzal

kezdődött, hogy ismeretségeik révén egy harmincöt fiatalból és idősebbekből álló munkacsoportot sikerült létrehozniuk, akiket valamennyire érdekelt a város jövője. A következő lépés az volt, hogy a team tagjai bejárták a kérdéses körzeteket, fotókat készítettek, és a város különböző negyedeiben újabb 100 emberrel beszélgettek: hogy vannak megelégedve a várossal, milyen javaslataik vannak a környék és a város megújítására, fejlesztésére. Az ötletbörzébe a középiskolások is bekapcsolódtak. A város egyik főterén *lerajzolták, mit szeretnének látni és használni* Ohya városában: szórakoztató intézményeket, játszótereket, sportlétesítményeket, gyorséttermeteket, parkokat, múzeumokat. Egy zsűri segítségével mintegy 100 szép rajz került kiválasztásra, amelyet megfelelő módon elhelyeztek a környék házainak falára (ld. fénykép az eredeti on-line szövegben). Ezt megelőzően a *pedagógusok felkészítették a gyerekeket*, hogy mit jelent a város jövője, így a szülőket is bevonták a közös gondolkodásba, mert a gyerekek otthon beszámoltak a rajzversenyéről. A gyerekek rajzaiból, a fotókból és az interjúkból kirajzolódott a város lakossága által elképzelt *jövőkép*, amelyet rendszerbe foglaltak: üdülőkert gyermekek részére, sétáló utcák, a város történelmi ihletettséggel folyócskájának hozzáférhetővé tétele, stb. A lakossági érdekvégyesítés újabb mozzanata az volt, hogy a közeli Utsonomiya Egyetem építészmérnök hallgatóinak közreműködésével további tárgyalások kezdődtek a kiforratlan, nyers elképzelések *szakmai megalapozására, teljesebbé tételére*. Az eltervezett létesítmények között fontossági és időrendbeli sorrendet állítottak fel. A kampánynak a városon kívülre is kiterjedt a híre, és a *megmozdulásról a helyi sajtó, média is beszámolt*, amely újabb lendületet adott a civil kezdeményezésnek. Nagyon hasznosnak bizonyult az *idősek részvétele*, különös tekintettel a köztisztviselőben álló szenior polgárokra, azok bölcs tapasztalataira, tanácsaira. *Végül is elkészült Ohya polgárainak széles körű társadalmi mozgalmára épülő városfejlesztési terv*. Ezt eljuttatták az illetékes kormányzati, társadalmi és szakmai intézményekhez, elősegítve ezzel a hivatalos szervek gyorsabb és megalapozottabb intézkedését, az apátiába süllyedt város megújítását (Sannof 1998, 2002).

Japán: kultúrára és művészetekre épülő társadalom

A kultúra és művészetek fejlesztik a kreativitást, és forrása az ember társadalmi és gazdasági vitali-

tásának, mondja ki a japán Oktatási, Kulturális, Sport és Tudományügyi Minisztérium (MEXT) 2008-ban kiadott Fehér Könyve. A kultúra és a művészetek meghatározó szerepet töltenek be Japán múltjának, jelenének és jövőjének formálásában. Ez utóbbiban magasrendű lesz majd a produktivitás, az életminőség, és minden állampolgár teljességgel élvezheti a pihenést és a kényelmet. Napjainkban a növekvő urbanizáció, a népességfogyás, a születések számának csökkenése, a népesség előregedése következményeként sokféle változás megy végbe a Japán társadalomban. Az emberek elidegenedése és magányosságérzete egyre növekszik, miközben a társadalom egészében a helyi közösségek is gyöngülni kezdenek, és egyes régiókban ennek következményeként nagy a lakosság kiáramlása, elerőtlenedik a szolidaritás érzése. Megfigyelhető, hogy jelenünk gazdasági bősége ellenére *az emberek nem szükségképpen érzik igazán bőséget lelki kényelemben és otthonosságban, sokkal inkább csak anyagiakban érzik magukat gazdagnak*. Egy 2005-ben végzett, az „Ember megelégedettsége” közvélemény-kutatásban 57.8 % volt azok aránya, akik az ún. „spirituális gazdagságot” keresik és hiányolják – és ezt az „Én már elértem a materiális gazdagságnak egy bizonyos fokát, ezért hogy jobban érezzem magam, a lelki gazdagságra és kényelemre jobban vágyom” magyarázattal indokolják.

Spirituális-kulturális és materiális aspirációk Japánban 1975-től 2006-ig

A művészetek, a hagyományos előadó-művészet, a mindennapi kultúra (Vitányi, 1983), a kulturális javak, a kultúra és művészetek más formái, az embereknek örömet, kellemes érzelmeket, mentális kényelmet, életörömet nyújtanak, és összességében gazdagítják az ember életét. Japánban és máshol is. A kultúra és a művészetek művelnek, erősítik a kreativitást, fejlesztik az érzelmeket. A másokkal való együttműködés és együttérzés képességének fejlesztése által a kultúra és a művészetek növelik a különbözőképpen gondolkodó emberek elismerésének képességét. Így a kultúra és a művészetek Japánban nemcsak a művészekért és szűk körű rajongóikért vannak, hanem valamennyi emberért. *Ez egy olyan társadalmi tőke a minőségi élet megvalósításában, amelyben minden ember otthonosan és jól érzi magát*, állapítja meg a „MEXT” 2006-ban megjelentetett Fehér Könyve a művelődésről, kultúráról, sportról, tudományról és technikáról. *Következésképpen a társadalom egé-*

széneket fokozott mértékben kell támogatnia a kultúrát és művészetet, az egyének, vállalatok, a helyi önkormányzatok, az állam, a társadalmi szervezetek szoros együttműködésével. A központi kormányzatnak figyelemmel kell lenni a helyi önkormányzatok, vállalatok, társadalmi szervezetek független, önálló kezdeményezéseire, proaktívnak kell lennie a kulturális és művészeti javak megőrzésében és terjesztésében, támogatnunk kell a kulturális, művészeti kreativitást és értékeket, beleértve a hagyományos kultúrát és művészetet, segítséget kell nyújtani a kimagasló kulturális és művészeti alkotások széleskörű elterjesztéséhez, biztosítani kell a kultúrában s a művészetekben tevékenykedő személyek megfelelő élet- és munkafeltételeit (Fehér Könyv 2006).

A nemzeti kulturális intézmények fejlesztése

2004-ben felépült, és megnyitotta kapuit az *Okinawai Nemzeti Színház*, mintegy alapvető kulcsintézménye a *kumiodori*, japán egyedül álló kulturális öröksége megőrzésének. A kumiodori egy többszázéves zenei táncdrámai unikum Okinawában és az egész kelet-ázsiai régióban. A kumiodoriban az okinawai hagyományos lírai költeményeket éneklük és táncolják, amelyet a *sanshin*, a szintén ősi hangszeres zene kísér. A több órán át tartó zenés, táncos irodalmi drámában a hagyományos viseletbe öltözött szereplők gondolataikat, érzéseiket fejezik ki, miközben a színészek a cselekményt geszturákkal és párbeszédekkel jelzik. Ezen kívül a színház feleleveníti Okinawa többi tradicionális műfaját, és csereintézménye lesz Kelet-Ázsia és a Csendes-óceáni régió hagyományos kultúrájának. Ugyanebben az évben megnyílt az *Osakai Népművészeti Múzeum* Nakanoshimában. 2005-ben felavatták az új Kyushui Nemzeti Múzeumot azzal a céllal, hogy megragadják és megjelenítsék a japán kultúrát az ázsiai társadalomtörténet és kultúrtörténet aspektusából. Továbbá 2007 januárjában szintén egy új igen jelentős képzőművészeti intézménnyel gazdagodott az ország amúgy is igen fejlett és élvonalbeli kulturális és művészeti intézményhálózata, a „*Tokiói Nemzeti Művészeti Központ*”-tal, amely az egyik legnagyobb országos kiállítási csarnok az országban. Alapterülete 14,000 négyzetméter(!). *Mindez azt bizonyítja, hogy az ország nemcsak az anyagi és technikai kultúrában nagyhatalom és „versenyképes”, hanem a szellemi és humán kultúrában, a művészet s kultúraalkotásban, terjesztésben, befogadásában is.*

Így a két kultúra egymást kiegészíti, erősíti. Ezzel együtt az állam hatalmas mértékben támogatja a helyi kulturális életet, és számos intézkedést fogantat a helyi kultúra és művészet ápolására, befogadására, alkotására, a kis- és nagyvárosokban, a falvakban egyaránt. Azzal a határozott szándékkal, hogy a „kultúra erejével” megerősítse a helyi társadalmakat, közösségeket. A legnagyobb országos programok: a „*Kultúra Ereje: a Kansai Project által*”, „*A Kultúra ereje: a Marunouchi Project Által*” és a „*Kultúra ereje: a Kyushu és az Okinawa Project Által*” (Fehér Könyv 2006).

Művészeti nevelés az alapiskolákban és a középiskolákban

A hagyományos és az újabb japán pedagógiai elvek és gyakorlat szerint a fiatalok és felnőttek művészetek és a kultúra iránti érdeklődését, fogékonyságát már *kora gyermekkorban* meg kell alapozni, kialakítani a kultúra és a művészi értékek befogadásának és kreativitásának alapképességét. Ennek értelmében, a hatosztályos alapiskolában a *művészetek, a kézművesség, a zene- és énekóraszámok, mind tényleges, mind viszonylagos értelemben magasak.* Az első két osztályban, tehát a 6-7 éves korú gyerekek, mintegy másfélszer annyit foglalkoznak a művészetek s a kultúra alapjaival – rajzolnak, festenek, gyurmáznak, táncolnak, készítenek papírkivágásokat, énekelnek, hallgatnak zenét, és maguk zenélnék egyszerű eszközökkel –, mint amennyit foglalkoznak írással, olvasással, számolással, ismerkednek környezetükkel, sajátítják el mind tökéletesebben anyanyelvüket. Ez később valamivel kevesebb, de összességében még mindig több, mint a többi tárgyra fordított idő, mintegy száz óra egy tanévben. *Ez azt jelenti, hogy hetente közel három órát fordítanak az iskolában olyan manuális, kreatív tevékenységet a gyermekek, amely fejleszti ének, zene- és tánc-képességüket.* Az alsó fokú középiskolában, amikor a gyermekek 12-14 évesek lesznek, ez az arány valamivel csökken, de még mindig 90 illetve 70 óra egy évben, amelyek kiegészülnek a választott tantárgyakkal, és ebben még mindig van mód képzőművészeti, zenei tanulmányokra, ha van ez iránt tanulói érdeklődés. És van! A japán iskolákban, éppen úgy, mint nálunk is, az oktatás tananyagát, az egyes tantárgyak arányait, tartalmát a *Nemzeti Alaptanterv* határozza meg, összhangban a társadalomban végbemenő változásokkal, követelményekkel. Ezt tíz évenként adja ki a „MEXT”. A Nemzeti Alaptanterv elméleti, szakmai

alapiját nemcsak a pedagógusok tapasztalatai, véleményei alkotják, hanem forrásai a neveléstudományi, pszichológiai, szociológiai elméletek, azok legújabb kutatási eredményei is, különös tekintettel a legújabb neuropszichológiai, agykutatásokra. Ezek a megközelítések, többek között, feltárják a tanulók művészeti apperpepcióját, kreativitását. Mondunk egy példát: eddig az volt az általános tudományos vélemény, hogy a zene észlelése, apperpepciója a jobb agyfélteke segítségével történik. A legújabb kutatások azonban egyértelműen kimutatták, hogy a zenei élmények befogadása mindkét agyfélteke útján történik. Ennek értelmében a zene egyaránt fejleszti a gondolkodást, az ítézőképességet és az érzelmi nevelést (Akiyama – Takasu 2006). Tekintve, hogy az Alapanterv felhasználja a tanulólélektan legújabb eredményeit, és mint végeredmény, levonja azt a következtetést, hogy a művészeti nevelés hozzájárul a tanulók holisztikus neveléséhez, egész jellemének, karakterének formálásához. Ennek értelmében az Oktatási, Kulturális, Sport, Tudományügyi és Technológiai Minisztérium (MEXT) által kiadott Alapanterv szerint az iskolai művészeti nevelés célja a japán iskolában a következő:

Kialakítani és elmélyíteni a művészetek szeretetét (affinitás)

Kifejlesztetni a művészeti befogadó képességet (apperpepció)

Létrehozni az alapszintű művészeti alkotói képességet (kreativitás)

Fejlesztetni az alapképességeket (transzferabilitás)

Gazdagítani az érzelmeket (affektivitás).

Amikor az Alapanterv célul tűzi ki, hogy a művészeti nevelés fejlessze az alapképességeket, nemcsak az olvasási és íráskészségre gondol, hanem arra is, hogy a tanulók legyenek képesek választékosan kifejezni érzelmeiket, elképzeléseiket (szavakban, írásban, rajzban, az expresszivitás más formáiban), és fel tudják ismerni az esztétikai értékeket. A kreativitás fejlesztésében pedig nagy súlyt helyez arra, hogy ne utódjai legyenek a kultúrának, hanem váljanak a „jövő kultúrájának alkotóivá”. Másfelől az elmúlt évtizedekben a MEXT újraértékelte a hagyományos művészetekhez való viszonyt. Álláspontja az, hogy a hagyományos japán tradíciók még alaposabb megismerése, értékeinek kreatív megjelenítése elősegíti a japán nemzeti öntudat megerősítését, amely ugyanakkor megteremt egy olyan platformot, amelyről jobban megérthetővé válik más kultúrák értéke, minősége, ezért a népművészeti nevelésre nagyobb súlyt kell fordítani (Akiyama – Takasu 2006).

Művészeti e-learning központ

Most már evidencia, hogy Japán digitális nagyhatalom. Az internet penetráció behálózza az országot, minden kis sziget és völgy fedett. A széles sávú szolgáltatás és hozzáférhetőség teljes. Digitális kirekesztettség nincs, sem szociális, sem a funkcionális analfabétizmus értelmében. Az internetszolgáltatás állami támogatásban részesül, a hozzáférhetőségnek tudásbeli akadályai, a legidősebb korosztály kivételével, nincsenek. Személyek, csoportok és szervezetek virtuálisan kommunikálhatnak egymással az interneten keresztül. A hardver- és szoftvergyártás, forgalmazás világszínvonalú. Ugyanez elmondható a tartalomiparra is. A médiajogon belül az internet szabályozás és törvényhozás az egyik legkimunkáltabb a világon. Az ország gyors irammal halad előre az információs sztrádán, megelőzve olyan nagyhatalmat, mint az Amerikai Egyesült Államok, Németország és Anglia.

A kérdés most már az, hogy hogyan válhat az elektronika a művészeti és kulturális nevelés szolgálóleányává. Mondanunk sem kell, hogy a kultúra és művészetek az őket megillető helyet foglalják el az elektronika világában Japánban. A tanulás, művelődés lehetőségei szinte határtalanok, ennek csak az alvásból, munkából, tanulásból megmaradt idő szab határt. A kulturális és művészeti nevelésnek ebből a csodálatos média-kavalkádjából csak egy, úgy véljük, egyedül álló intézményt, a *Művészeti e-learning központot* (Art e-learning Center) emeljük ki. Ez egy viszonylag hatalmas művészeti nevelési programokat gyártó non-profit intézmény, amely csodálatosabbnál csodálatosabb projekteket készít, főleg a fiatal korosztály számára. Fő módszere szimuláció és az interaktivitás. Az egyes epizódok a mindennapok világában, az otthon, munka, család témakörében játszódnak, jellemzően a japán művészet mindennapisággal kapcsolatos jellegére (pld. teaceremónia). A cél a fiatalok ízlésformálása, látáskultúrájuk növelése, a természeti és környezeti szép és érték feltárása, megszerettetése, fejlesztése, az interaktivitás módszereivel (pld. otthon, kert, park, erdő). Megkülönböztetett helyet kap a programokban a hagyomány, a népművészet jellemző tárgyainak, korszakainak, művészeinek megismertetése. A megközelítés módszere a komplexitás, a természeti szép, az irodalom, képzőművészet összekapcsolása (pl. szobrászat és fotóművészet, HAIKU computer-illusztrációval, virágok és irodalom, stb.). Az e-learning központ esztétikai nevelő projektjeiben

az irodalmi és művészeti műfaj határai eltűnnek. A programok hatóköre igen széles, országhatárok nélkül, bár nyelvezete japán. A központ szorosan együttműködik az elit művészeti intézményekkel, állandó és alkalmi alkotógárdájában kiváló pedagógusok, művészek, média szakemberek vesznek részt (Art e-Learning Center 2010).

Összegezés

Ha egy mondatban kellene összefoglalni az állampolgári kompetenciára való nevelés és a japán kulturális tudatosság közös tanulságát, akkor ez a gyermekközpontúság lenne. Mindkét esetben ugyanis azt láthattuk, mennyire fontos a felnövekvő új nemzedéket demokráciára nevelni, a kultúra és a művészet birtokosává tenni. Megszívlelendő az a társadalmi szolidaritás, ahogy az állam, a társadalmi szervezetek, a helyi közösségek összefognak a gyermekek öntudatos állampolgárságra nevelése érdekében, és hogy a gyermekek minél hamarabb a kultúra és a művészetek alkotó befogadói legyenek. Az is példamutató, hogy mennyire kulcsszerepe van ebben a pedagógusoknak, felnőttoktatóknak. Mindez pontról-pontra megegyezik azzal, ahogyan az Európai Unió a pedagógus személyét mindenfajta oktatás és nevelés alfájának és omegájának tartja. Tanulságos az állam és az önkormányzatok erkölcsi és anyagi felelősségvállalása mindkét esetben. Az állampolgári kompetencia fejlesztésében két fontos aspektus emelkedik ki. Az egyik a másság elismerése, és az ezt akadályozó előítéletek leküzdése. A másik: az aktív állampolgárságra való nevelés. A más etnikumokkal való együttélésben a japán kormánypolitika nemcsak az együttműködés elvét és gyakorlati végrehajtását hangsúlyozza, hanem figyelmet a nemzetiségi identitástudat megőrzésének segítésére is kiterjed. Az aktív állampolgárságnak pedig meghatározó megnyilvánulási formája a lakosság minden rétegét megmozgató participáció a község és városok jobbítására, gyorsabb és megalapozottabb gazdasági, társadalmi fejlesztésére. Mint ahogy ezt a bemutatott Ohya kisvárosában láttuk. Itt is megfigyelhető volt a város minden rétegének részvétele.

A kulturális tudatosság témakörében szinte kártartikus élmény volt, hogy Japán most már nemcsak egy tudásalapú, hanem kulturális alapú társadalom is. Eddig is tudtuk, hogy a Felkelő Nap országában mennyire áthatja a társadalmat a művészet és kultúra, de hogy a kultúra, a művészeti befogadás, terjesztés és alkotás ennyire társadalomfejlesztő erő lenne,

arra nem számítottunk. Elgondolkodtató, hogy a japán emberek többségében a spirituális, kulturális gazdagság iránti vágy erősebb, mint a – mondjuk – a nagyobb lakás, korszerűbb autó és a messzebbre utazás iránti igény. Mindez a kultúra lélekformáló, érzelmeket gazdagító erejének tudatát bizonyítja. A kulturális tudatosság azt is jelenti, hogy az egyes emberben és a társadalmi közgondolkodásban mennyire egységben van a múlt, a hagyomány, a jelen művelődése, műveltsége, annak fejlesztése és a nemzet jövőjének a sorsa. Különösen példamutató, ahogyan féltő gonddal őrzik Nipponban a több mint ezeréves hagyományokat, és merítenek belőlük erőt a jelen számára, és gondolva a jövőre.

Új fejlemény, hogy az értékes tradíciókat a nemzeti öntudat, a hazafiság építőkövének tekintik, de nem olyannak, amely szétválaszt, hanem összeköt. A hagyomány magasabbra épített platformjáról, a japán felfogás szerint, jobban lehet széttekinteni, jobban lehet meglátni és megérteni más nemzetek kultúráját, értékeit, eredményeit. A koreai gyerekekben nemcsak őseik hagyományát akarják megerősíteni, hanem az anyaföldre való lojalitást is el akarják mélyíteni. Ugyanakkor az is figyelmeztetés, hogy a hagyomány megkövesedett merevsége ne legyen gátja a fejlődésnek. Azon munkálkodnak, hogy a nemzedékről-nemzedékre áthagyományozódott közösségi kultúrát, erkölcsi felfogást és annak szabályrendszerét hogyan lehet az egész társadalomra kiterjeszteni, kamatoztatni.

Ezekből támadt feszültségeket azonban a japán kultúra elméleti és gyakorlati szakemberei nagy türelemmel és sikeresen oldják meg. Utolsóként említjük meg, hogy Japánban a kultúra a mindennapok, a hétköznapi élet része. A kultúra nem válik szét magas- és mélykultúrára, hanem együtt van a családban, munkába az emberek egymás közötti érintkezésében. Ebből táplálkozik olthatatlan természetszeretetük, környezetvédelmük, viselkedéskultúrájuk. Nagy érték a mindennapok kultúrájának, a „magas kultúrának” és a hagyományokra épülő népi kultúrának ilyen egymásra épülése, amelynek nagy a kisugárzása nemcsak Japánban, Ázsiában, hanem az egész világon is.

Források

- Akiyama Kazue – Takasu Hajime 2006 *The Present State of Arts Education in Japan*. portal. UNESCO.org/culture/en. 8 p. On-line: <http://www.startlap.hu/web/?page=1&q=Akiyama+Kazue/Takasu+Hajime>
- Art e-Learning Center 2009 *New Internet art workshop as follows*. Art Lessons for free! Click the lesson to go to the page. On-line: <http://www5f.biglobe.ne.jp/~eLearning/epage.html>
- Chan, Jennifer ed. *Another Japan is Possible. New Social Movement and Global Citizenship Education*. Stanford University Press, 2008, 432 p. On-line: <http://www.org/book.cgi?id=10569>
- Cogan, J. J. – Derricott. R. ed. 1998 *Citizenship for 21st Century: An International perspectives on Education*. London. Kogan Page.
- Jones, Eric 2003 Culture and its Relationship to Economic Change. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*.
- Murphy-Shigenatsu, Stephen 2003 *Challenges for Multicultural Education in Japan*. New Horizons for Learning. 7 p. On-line: <http://www.newhorizons.org>
- Parmenter, Lynne (Waseda University): Asian (?) Citizenship and Identity in Japanese Education. *In Citizenship Teaching and Learning*. Vol 2. No. 2. December 2006: 35-55. On-line: <http://www.citized.info>
- Noriko Ikeno (Hirosima University) 2005 Citizenship Education In Japan After World War II. *International Journal of Citizenship and Teacher Education*. Vol. I.No.2. December 2005: 20-28. On-line: <http://www.citized.iinfo>
- MEXT 2006 *White Paper on Culture, Education, Sports, Science and Technology. Realization of Nation Based on Culture and Arts*. Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, 10p. On-line: http://.mext.go.jp/b_menu/hakusho/html/hpac20061/002/001.htm
- Parmenter, L. 2004 Solid Foundation: Citizenship Education in Japan. In Lee, W. – Grossman, D.L. – Kennedy, K.L. and airbrother, G.P ed. *Citizenship Education in Asia and the Pacific Concepts and Issues*. Massachusetts: Kluwer Academic Publishers.
- Sanof, Henry (North Caroline State University) 2002 *Community participation in Japan: A Research Based Design*. 17 p. On-line: <http://www.startlap.hu/web/?pagr=1&q=Henry+Sano+ff:+Communit...>
- Steiner-Khamsi G. – Torney-Purta, J. – Schwille. J. ed. 2002 *New Paradigms and Recurring Paradoxes in Education for Citizenship. An International Comparison*. Amsterdam, New-York etc. An Imprint on Elsevier Science.
- Tomie, Hahn 2007 *Embodied Cultural Knowledge and Traditional Japanese Dance*. (Új izgalmas könyv a japán kulturális kommunikációról). On-line: <http://news.rpi.edu/update.do?artcenterkey=2319>
- Vitányi Iván 1983 A kultúra fajai: tradicionális, autonóm, heteronóm kultúra, valamint az új generatív kultúra. In *Vitairat a mai magyar művelődésről*. Gondolat, Budapest, 24-25.
- White, James W. (University of North Caroline) 2002 *Civic Attitudes, Political Participation, and System Stability in Japan*. Sage Journal online. <http://www.cps.sagepub.content/14/2/371.abstarct>